

ІННОВАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Олена Лопатюк

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри аварійно-рятувальної, професійно-прикладної фізичної підготовки та туризму,

Льотна академія Національного авіаційного університету,
вул. С. Чобану, 1, Кропивницький, Україна, 25005,
loratukelenka@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2086-6250

Оксана Захарова

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри аварійно-рятувальної, професійно-прикладної фізичної підготовки та туризму,

Льотна академія Національного авіаційного університету,
вул. С. Чобану, 1, Кропивницький, Україна, 25005,
sanusiazakharova@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8301-2060

У статті розглянуто питання щодо вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців інноваційними методами на заняттях з фізичного виховання. Висвітлено, що головними засадами професійної підготовки є системний, особистісно орієнтовний підхід, головне поняття якого – система як ціле, в якій освітній процес розглядається як стійка сукупність залежних одне від одного елементів та взаємопов'язаних дій в них. Досліджено шляхи організації інтерактивної взаємодії учасників освітнього процесу. Актуальність статті полягає у виявленні потреб здобувачів вищої освіти, визначенні тенденцій щодо використання цифрових інструментів. Проаналізовано сутність інноваційних технологій навчання та їх впровадження в професійну підготовку майбутніх фахівців на заняттях з фізичного виховання. В ході дослідження були використані такі методи: теоретичні, загальнонаукові, емпіричні (спостереження, порівняння), аналіз і синтез. Теоретично обґрунтовано, що фізичне виховання орієнтується на розвиток студента як особистості, індивідуальності і активного суб'єкта професійного навчання, яке може бути реалізовано лише на гуманістично-демократичних засадах педагогічної діяльності. Фізичне виховання, як навчальна дисципліна, відображає рівень освіченості, фізичної та розумової працездатності, сформованість культури здоров'я на основі використання засобів та методів фізичного виховання. У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що впровадження інноваційних методів у освітньому середовищі дозволяють, більшою мірою, вирішувати завдання фізичного виховання, підвищувати інтерес до занять фізичною культурою, задовольняти рухову активність, підвищувати рівень здоров'я та розвиток фізичних якостей. Доведено, що впровадження у заклади освіти відповідних здоров'язберігаючих технологій сприятиме самоорганізації здорового способу життя здобувачів, вихованню відповідальності за власне здоров'я, життя і здоров'я інших людей.

Ключові слова: інноваційні технології, освітнє середовище, компетентнісний підхід, здоровий спосіб життя, особистість, валеологія.

Актуальність теми. На сучасному етапі докорінних змін у суспільстві спостерігається відхід від шаблонних освітніх орієнтирів, тобто поступово відбувається перехід від традиційних до інноваційних технологій професійного навчання й виховання майбутніх висококваліфікованих фахівців. Освітній процес у закладі вищої освіти має забезпечувати всі необхідні умови для всебічного розвитку особистості, громадянина, здатного до свідомого суспільного вибору, займаючи певну ланку в навколишньому середовищі. Головною метою сучасної освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України. Розробка, застосування інноваційних технологій є однією з найбільш

актуальних проблем сьогодення в системі освіти, оскільки тісно пов'язана із формуванням у майбутніх фахівців мотивації до навчання, яка впливає на якість засвоєних ними знань та розвиток умінь та навичок, їх життєву компетентність.

Над вирішенням цієї проблеми працює багато сучасних науковців. В Україні ці питання безпосередньо чи опосередковано вивчали І. Бех, О. Бугрій, В. Буряк, В. Вербицький, В. Євдокимов, О. Киричук, Г. Костюк, В. Лозова, В. Мадзігон, Р. Науменко, В. Онишук, В. Оржеховська, В. Паламарчук, І. Підласий, О. Савченко, О. Синиця, С. Скидан, А. Слободянюк, А. Сологуб, Т. Сущенко та ін. Дослідження В. Кременя, І. Малафійка, А. Нісімчука, О. Пехоти, О. Сухом-

линської, М. Яремченка показують, що інноваційна технологія має провідне значення в задоволенні та розвитку інтересів молоді.

Окремої уваги заслуговує досвід впровадження інноваційних технологій в навчальний процес з фізичного виховання для підвищення ефективності теоретичної підготовки студентів. Дослідженню цієї проблеми присвячено праці Н. Москаленко, Т. Кожедуб, Т. Сичової, Т. Круцевич та ін. Як відзначають фахівці, особливість інноваційних технологій полягає в тому, що освітній процес здійснюється за умови постійної, активної взаємодії усіх його членів. Аналізуючи свої дії та дії партнерів, учасники освітнього процесу змінюють свою модель поведінки, більш усвідомлено засвоюють знання та вміння, тому є сенс говорити про інноваційні технології не тільки як засіб покращення навчання, але й як засіб посилення виховних впливів.

Матеріал і результати досліджень. І. Бех у статті «Сучасна освіта на шляху досконалості» актуалізує проблеми, пов'язані зі створенням сучасної освіти, що відповідає гуманістичним запитам суспільства, акцентує увагу на сучасному освітньо-виховному процесі, у якому через зміст і технології має здійснюватися перетворення основних цінностей життя і культури на власні цінності особистості [1].

Під інноваційними ми розуміємо такі педагогічні технології, що передбачають глибинне перетворення процесу навчання, тобто, змінюють сутність та інструментально значущі властивості, найбільш важливими з яких є цільова орієнтація навчального процесу, форма, зміст, педагогічні умови та методи навчального процесу, взаємодія педагога і студента у ході навчання, яка набирає характер творчої співпраці [10].

У нормативно-правовому аспекті можливість інновацій забезпечується усе зростаючим ступенем самостійності закладів вищої освіти щодо розробки змісту, вибору методів і технологій навчання, сумісною відповідальністю студентів та педагогів за якість освіти, що накладає на студентів не тільки обов'язки, але і право на вільний вибір значної частини дисциплін, а тим самим і викладачів. Загальному орієнтуру інноваційної реформи, відповідає особистісно орієнтована концепція вищої освіти з можливістю альтернативного підходу студентів до вибору траси своєї освіти. Відповідно до концепції, зміст освіти являє собою педагогічно адаптований суспільний досвід в усій його структурній цілості: це різноманітні знання, досвід здійснення різних способів діяльності, досвід творчої діяльності, духовного та емоційно-цінного відношення до світу [9].

Зрозуміло, що в умовах сьогоденних реалій України неможливо вирішити усі проблеми з фінансуванням та створенням спортивної бази, але ж держава потребує здорових, фізично підготовлених випускників до захисту своїх кордонів, у разі необхідності, і це завдання, як і в інші загрозливі часи, стоїть перед закладами вищої

освіти. У зв'язку з цим пошук шляхів перебудови навчального процесу з фізичного виховання з метою підвищення його ефективності, імплементація дисципліни «фізичне виховання» у процес оновлення вищої освіти України є одним з важливіших завдань відповідних кафедр. Значної популярності набувають ідеї застосування інноваційних технологій викладання і, зокрема, особистісно-орієнтованого фізичного виховання студентів, застосування акмеологічних аспектів розвитку особистості та креативної валеології, секційної форми навчального процесу з фізичного виховання, сучасних методів розвитку фізичних якостей та ролі самостійних занять фізичними вправами у позаурочні години, втілення середовищно орієнтованого підходу залучення молоді до самостійних занять певними видами рухової активності, тощо. Під особистісно-орієнтованим фізичним вихованням студентів розуміють комплексну всебічну дію на особистість засобами фізичної культури, коли разом з вирішенням інших завдань пріоритет одержує розвиток і актуалізація цінностей фізичної культури та здоров'я, формування особистісно значущих мотивів, знань та вмінь, а також, досвіду самостійного та безперервного використання засобів фізичної культури і оздоровлення. Навчальний процес з фізичної культури за особистісно орієнтованого підходу надає можливість кожному студенту, спираючись на свої здібності, нахили, інтереси, ціннісні орієнтації і суб'єктний досвід, реалізувати себе в активному пізнанні змісту навчальної діяльності, в своїй навчальній поведінці [2].

Дослідження шляхів вдосконалення однієї з головних складових особистісно орієнтованого фізичного виховання є нагальною потребою подальшого розвитку фізичного виховання. Одним із шляхів підвищення ефективності занять з фізичного виховання вважаємо компетентнісний підхід, який широко застосовується у сучасній педагогіці. Забезпечення різного змісту, методів і форм організації процесу навчання здійснюється для того, щоб забезпечити оптимальний розвиток компетентностей фахівця, тобто диференціація навчання має оптимізувати цей процес. Тому вважаємо, що диференційований підхід в організації освітнього процесу – це дидактичний принцип, який передбачає врахування викладачем індивідуальних особливостей кожного студента, зокрема його суб'єктивного досвіду, напряму підготовки для створення оптимальних умов розвитку професійних компетентностей фахівця [5].

Відповідно до наявних рівнів компетентності ідентифікується три основні види компетенцій: – компетенція знань – у формі наявних знань; – компетенція вмінь – у формі наявних умінь (навичок); – компетенція поведінки – у формі наявних мотивів, психофізіологічних якостей, цінностей, установок та потреби до самостійних занять фізичними вправами. Теоретичний аналіз та узагальнення підходів, що представлені у науково-методичній

літературі до визначення сутності поняття «компетентність» показує, що всі дослідники пов'язують її з властивостями людини, що характеризують її як суб'єкта діяльності (знання, досвід, обізнаність, здібності, ціннісні орієнтації); з конкретним предметним змістом діяльності; з якісною характеристикою результату діяльності, що відображає співвідношення можливостей людини як суб'єкту діяльності з її успішністю [3].

Теоретичний аналіз і узагальнення спеціальної літератури доводять, що компетентність пов'язана з властивостями людини, що характеризують її як суб'єкта діяльності (знання, досвід, обізнаність, можливості, ціннісні орієнтації) з конкретним предметним змістом діяльності, з якісною характеристикою результату діяльності, що відображає співвідношення властивостей людини як суб'єкту діяльності з її успішністю. Тобто дослідники по-різному трактують комплекс властивостей, що відносяться до компетенції, тоді як у відповідності до системного підходу, компетентність необхідно розглядати як системно організовану характеристику людини, що містить мотиваційний, особистісно-орієнтовний та діяльнісно-практичний компонент. Кожен з цих компонентів функціонує тільки в умовах взаємодії з іншими та виконує своє специфічне завдання. Взаємодіючи між собою в межах цілісної функціональної системи, вони забезпечують високий рівень компетентності з організації і проведення рухової активності [4].

Аналіз наукових джерел, власні дослідження та практичний досвід дозволили виділити компетенції, які мають отримати студенти під час навчання у закладах вищої освіти:

1. Здатність використовувати різні види та форми рухової активності для підвищення фізичної підготовленості, активного відпочинку, ведення здорового способу життя та покращення здоров'я людини.

2. Здатність до застосування отриманих знань щодо закономірностей та особливостей використання рухової активності для збереження свого здоров'я на практиці.

3. Здатність самостійно виконувати фізичні навантаження та використовувати методики самоконтролю з метою корекції фізичного стану, підготовленості та здоров'я [8].

Фізична культура у закладах вищої освіти виступає активним перетворювачем особистості, розвиває її кращі якості та збагачує її ідейну, інтелектуальну, моральну та естетичну основу. Різні аспекти фізичного вдосконалення молоді як необхідної сторони гармонійного розвитку, виражають ступінь свідомого і цілеспрямованого впливу суспільства на систему її фізичних і духовних потенцій. Тому функціонування і розвиток фізичної культури в суспільстві можна розглядати як акт суспільного виробництва специфічних соціальних цінностей. Під впливом фізичного виховання потреби та інтереси молоді, її нахили та розумові, фізичні, моральні, естетичні

та інші здібності та якості набувають соціально корисної спрямованості і значення [6].

Завдання оволодіти актуалізованими цінностями та потребою бути здоровим, фізично активним і, тим самим, мати сформовані компетентності цілеспрямованого знаходження та застосування різноманітних засобів фізичної культури та їх аналізу у своєму житті стосується не тільки студентів, а і викладачів фізичного виховання. Між тим аналіз готовності викладачів кафедри до організації ефективної роботи навчальних відділень з видів спорту або рухової активності (вивчення літературних джерел та передового досвіду; дослідження моделей і технологій проведення навчального процесу з різних видів спорту та рухової активності; нормативних документів – законів, наказів, постанов, навчальних програм), засвідчив, що рівень фізкультурної та фахової освіти, професійно-спортивної підготовки викладачів кафедр фізичного виховання не завжди відповідає сучасним вимогам. Тому керівництву кафедр фізичного виховання необхідно проводити роботу з постійного вдосконалення фізкультурної освіченості викладачів – семінари, відкриті заняття, майстер-класи, науково-методичні конференції, підвищення кваліфікації, тощо. Професійно-спортивну підготовку викладачів фізичного виховання закладів вищої освіти необхідно розглядати як багатоскладове явище, яке має функціональні зв'язки з іншими дисциплінами. Теоретичними засадами професійної підготовки викладачів є системний, особистісно-орієнтовний підхід, головне поняття якого – система як ціле, в якій освітній процес розглядається як стійка сукупність залежних одне від одного елементів (підсистем: дидактична, виховна, методична, соціальна) та взаємопов'язаних дій в них. Їх спільне функціонування спрямовується на виховання здорових студентів з високим рівнем фізичної підготовленості та придбаними знаннями, вміннями та навичками до самостійних занять фізичними вправами [7].

Висновки. Фізичне виховання орієнтується на розвиток студента як особистості, індивідуальності і активного суб'єкта професійного навчання, що може бути реалізовано лише на гуманістично-демократичних засадах педагогічної діяльності. Така організація професійної підготовки майбутніх фахівців все більше набуває характеру діалогу, співпраці, співтворчості, в яких переважає взаємозацікавлений обмін досвідом викладача і студента. Це надає більш широкі можливості студентам підготуватись до виконання вимог майбутньої професії, успіх самореалізації у якій буде визначатися як його фаховою обізнаністю, так і акмеологічними чинниками життєдіяльності, ставленням до здоров'я свого та підлеглих. Фізична культура особистості відображає її освіченість, фізичну підготовленість і досконалість, які досягнуті на основі використання засобів фізичного виховання.

Таким чином, впровадження інноваційних технологій та їх елементів у освітньому середовищі дозволяють, більшою мірою, вирішувати завдання фізичного виховання, підвищувати інтерес до занять фізичною культурою, задовольняти рухову активність, підвищувати рівень здоров'я та розвиток фізичних якостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Сучасна освіта на шляху досконалості. *Рідна школа*. 2021. № 1-2(1072). С. 32–37.
2. Біда О., Прокопенко Л. Пошук ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг у ВНЗ. *Рідна школа*. Київ, 2011. № 10. С. 8–10.
3. Біда О., Шевченко О., Кучай О. Інноваційні технології у фізичному вихованні і спорті. *Науковий вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. Миколаїв, 2018. Том 2. № 3(62). С. 19–23.
4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ, 2004. 352 с.
5. Казакова Н, Сівак Н., Рахміль С., Дубровіна І. Особливості розвитку інформаційно-комунікаційної компе-

тентності студентів в умовах дистанційної освіти. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. Кременчук, 2022. Випуск 3/2022 (134). С. 78–84.

6. Круцевич Т., Малахова Ж. Проблеми реформувати у системі фізичного виховання закладів вищої освіти. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2020. № 1. С. 268–277.

7. Krutsevich T., Malachova Z., Belkova T., Yakushevsky V., Lopatiuk O., Babenko A. Prerequisites for organization of distance learning in physical education in higher education institutions. *AAD ALTA. Journal of Interdisciplinary Research, Double-Blind Peer-Reviewed*. 2021. Volume 11, Issue 1, Special Issue XVIII. P. 116–121.

8. Москаленко Н. Педагогічні інновації у фізичному вихованні. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2009. № 1. С. 19–22.

9. Москаленко Н.В. Кожедуб Т.Г. Інноваційні підходи до теоретичної підготовки у фізичному вихованні: навчальний посібник. Дніпропетровськ, 2015. 108 с.

10. Остапчук О. Методологія інноваційних процесів – крок до розуміння сутності. *Рідна школа*. Київ, 2004. № 11. С. 3–6.

INNOVATIONS IN PHYSICAL EDUCATION CLASSES IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Olena Lopatiuk

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor Department of Emergency
and Rescue, Professionaly-Applied Physical Training and Tourism,
Flight Academy of the National Aviation University,
1 Stepana Chobanu str., Kropyvnytskyi, Ukraine, 25005,
lopatukelenka@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2086-6250

Oksana Zakharova

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor Department of Emergency
and Rescue, Professionaly-Applied Physical Training and Tourism,
Flight Academy of the National Aviation University,
1 Stepana Chobanu str., Kropyvnytskyi, Ukraine, 25005,
sanusiazakharova@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8301-2060

The article examines the issue of improving the professional training of future specialists using innovative methods in physical education classes. It is highlighted that the main principles of professional training are a systematic, personally oriented approach, the main concept of which is the system as a whole, in which the educational process is considered as a stable set of interdependent elements and interrelated actions in them. Ways of organizing interactive interaction of the participants of the educational process have been studied. The relevance of the article lies in identifying the needs of higher education seekers, determining trends in the use of digital tools. The essence of innovative learning technologies and their implementation in the professional training of future specialists in physical education classes is analyzed. The following methods were used during the research: theoretical, general scientific, empirical (observation, comparison), analysis and synthesis. It is theoretically substantiated that physical education focuses on the development of the student as a personality, individuality and an active subject of professional training, which can be implemented only on the humanistic-democratic basis of pedagogical activity. Physical education, as an educational discipline, reflects the level of education, physical and mental capacity, the formation of a culture of health based on the use of means and methods of physical education. As a result

of the research, it was found that the introduction of innovative methods in the educational environment allows, to a greater extent, to solve the tasks of physical education, to increase interest in physical education, to satisfy motor activity, to increase the level of health and the development of physical qualities. It has been proven that the introduction of appropriate health-preserving technologies into educational institutions will contribute to the self-organization of a healthy lifestyle of students, to foster responsibility for one's own health, the life and health of other people.

Key words: innovative technologies, educational environment, competence approach, healthy lifestyle, personality, valeology.

REFERENCES

1. Bekh, I. (2021). Suchasna osvita na shliakhu doskonalosti [Modern education is on the way to perfection]. *Ridna shkola*, № 1–2 (1072), 32–37 [in Ukrainian].
2. Bida, O. & Prokopenko, L. (2011). Posuk efektyvnykh shliakhiv pidvyshchennia yakosti osvitych posluh u VNZ [The search for effective ways to improve the quality of educational services in higher education institutions]. *Ridna shkola*. Kyiv, 10, 8–10 [in Ukrainian].
3. Bida, O., Shevchenko, O., & Kuchai, O. (2018). Innovatsiini tekhnolohii u fizychnomu vykhovanni i sporti [Innovative technologies in physical education and sports]. *Naukovyi visnyk MNU im. V.O. Sukhomlynskoho. Pedagogichni nauky. Mykolaiv*, 2, 3 (62), 19–23 [in Ukrainian].
4. Dychkivska, I. M. (2004). Innovatsiini pedagogichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies]: navchalnyi posibnyk. Kyiv, 352 [in Ukrainian].
5. Kazakova, N, Sivak., N., Rakhmil, S. & Dubrovina, I. (2022). Osoblyvosti rozvytku informatsiino-komunikatsiinoi kompetentnosti studentiv v umovakh dystantsiinoi osvity [Peculiarities of the development of information and communication competence of students in the conditions of distance education]. *Visnyk KrNU imeni Mykhaila Ostrohradskoho. Kremenchuk*, 3/2022 (134), 78–84 [in Ukrainian].
6. Krutsevych, T. & Malakhova Zh. (2020). Problemy reformuvan u systemi fizychnoho vykhovannia zakladiv vyshchoi osvity [Problems of reforms in the physical education system of higher education institutions]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia, Dnipro*, 1, 268–277 [in Ukrainian].
7. Krutsevich T., Malachova Z., Belkova T., Yakushevsky V., Lopatiuk O. & Babenko A. (2021). Prerequisites for organization of distance learning in physical education in higher education institutions. *AAD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research, Double-Blind Peer-Reviewed*, 2021, Volume 11, Issue 1, Special Issue XVIII, 116–121 [in English].
8. Moskalenko, N. (2009) Pedagogichni innovatsii u fizychnomu vykhovanni [Pedagogical innovations in physical education]. *Sports Bulletin of the Dnieper. Vol. 1. P. 19–22* [in Ukrainian].
9. Moskalenko N.V. & Kozhedub T.H. (2015). Innovatsiini pidkhody do teoretychnoi pidhotovky u fizychnomu vykhovanni [Innovative approaches to theoretical training in physical education]: navchalnyi posibnyk. Dnipropetrovsk, 108 [in Ukrainian].
10. Ostapchuk O. (2004). Metodolohiia innovatsiinykh protsesiv – krok do rozuminnia sutnosti [The methodology of innovation processes is a step towards understanding the essence]. *Ridna shkola. Kyiv*, 11, 3–6 [in Ukrainian].

Стаття надійшла 03.02.2023